

ZÁJEM VEŘEJNOSTI O INTERNET V KNIHOVNÁCH: ROZVOJ NEBO ÚPADEK?

Libuše Pavlicová, Knihovna Bedřicha Beneše Buchlova Uherské Hradiště

Žijeme v trochu euforické fázi internetové epochy. Každý je nadšen jeho možnostmi, organizace a firmy se prezentují na Webu o sto šest, elektronická komunikace kvete. Pro knihovny nemít nebo alespoň neusilovat o připojení na Internet znamená ztratit image dynamické moderní informační instituce.

Připojením na Internet knihovny nejenom prezentují samy sebe navenek, ale zároveň také poskytují veřejnosti buď zcela zdarma, nebo za relativně levný peníz přístup k této síti sítí. Podle dosavadních zkušeností toho naši uživatelé houfně a rádi využívají. Při šikovně zvolené marketingové strategii tak knihovna může minimalizovat náklady na zavedení Internetu, nebo dokonce mírně vydělávat. Ale bude to tak napořád? Nastal už rovnovážný stav, vyrovnala se nabídka s poptávkou? Jaké trendy v zájmu o veřejně přístupné internetové terminály můžeme očekávat?

Neulpívat na aktuální realitě, ale zamyslet se nad pravděpodobnou blízkou budoucností nám může pomoci při současném rozhodování o počtu a vybavení internetových studoven, nákupu počítačů, kvalitě připojení atd.

Zřejmě jsme už překonali fázi, kdy lidé nevěděli, co to Internet je, a přišli se na něj do knihovny ze zvědavosti jenom podívat, obhlédnout, zkonkretizovat svou silně abstraktní představu. Uživatelé, kteří přicházejí nyní, obvykle už přesně vědí, co chtějí. I pokud u Internetu ještě nikdy neseděli, přicházejí s adresou napsanou na papírku, nebo s přesným přáním využít určitou službu. Vágní potřeba - jen tak se podívat - vymizela.

Jistě k tomu přispělo i široké rozšíření Internetu do středních a základních škol. Nejmladší generace je s tímto médiem obeznámena již ze školy a považuje ho za samozřejmou součást svého života. Právě zavedením Internetu do škol hrozí knihovnám paradoxně odliv částí uživatelů veřejných internetových terminálů. Je-li ve škole zdarma přístupná počítačová učebna dlouho do odpoledne, proč chodit do knihovny a platit za to, co mohu dostat zdarma ve škole. (Podle našich zkušeností ovšem studenti často raději zvolí placenou, ale rychlejší a kvalitnější linku u nás v knihovně, než aby u pomalé školní strávili své mládí.)

Střední generace, vypadá to, nemá čas na knihovny vůbec a tudíž často ani nezaregistrovala, že v knihovně je k dispozici i Internet. Firmy a organizace volí cestu vlastního připojení na Internet, neboť jim nabízí možnost vlastní obchodní prezentace. Jejich zaměstnanci se tak v případě zájmu k Internetu dostanou na pracovišti, a důvod navštívit knihovnu tak opět odpadá. Lidé z profese, pro které je Internet pracovním nástrojem nebo výraznou pomůckou, se rozhodují pro připojení z domu.

Čekat, že nejstarší generace bude okupovat veřejně přístupné internetové terminály, je poněkud iluzorní. Ač se najdou i duševně svěží senioři, pro které je Internet výzvou, rozhodně netvoří většinu našich uživatelů.

Pro koho tedy zřizovat veřejně přístupné internetové terminály? Nebudou po opadnutí prvotního zájmu zívát prázdnotou? Nebude pro knihovnu nákup tohoto počítače mrtvou investicí?

Domnívám se, že nikoliv. Je jen třeba rozeznat roli, kterou budou hrát knihovny v současné i budoucí informační společnosti.

Suše ekonomicky vzato, většinou je hodina strávená na Internetu v knihovně pořád ještě tou nejlevnější hodinou na Internetu. Poplatky za přístup k počítači jsou více méně symbolické, zdaleka nedosahují výše obvyklé v internetových kavárnách a už vůbec nedosahují výše, kterou by si naučtoval loupežnický klan provider + Telecom za připojení z domu. Trzně se chovající občan si to tedy za Internetem logicky namíří do knihovny. Často je takovým občanem čerstvý absolvent vysoké školy, který si na přístup k Internetu zvykl za studií a jeho nový zaměstnavatel zatím neprojevil dostatečné moderního ducha, aby se k Internetu připojil. Stejně tak často přicházejí zahraniční lektori různých škol, komunikující prostřednictvím e-mailu s domovem. Pro ně je dostupnost Internetu v knihovně samozřejmá.

Výši poplatků dnes v knihovnách obvykle vybíraných za Internet považují za „výchovnou“, připomínající, že informace má svoji hodnotu, nikoliv za výraz reálné komerční snahy. Podle mého názoru v knihovnách časem tyto poplatky zmizí úplně.

S postupným rozšířením Internetu u nás se totiž zvýrazní úloha knihoven jako nástroje demokratického přístupu k informacím. Knihovny zajišťují onu proklamovanou rovnost možností, která je základem demokracie. Ten, kdo na to má, ať si zařídí připojku Internetu domů. Kdo není tak šťastný, musí mít možnost veřejně přístupného terminálu. Ideálním místem pro takový terminál je skutečně knihovna. Z této úvahy logicky vyplývá, že za použití takového veřejného terminálu by se nemělo platit, stejně jako by se (snad) nemělo platit za použití veřejné knihovny. Splnění takové podmínky ovšem vyžaduje kvalitní legislativní zázemí a celkovou ustálenou situaci v oboru i ve společnosti, což je stav, který je nám stále vzdálený.

Knihovny si často vymínají ještě jednu podmínku. Typickým českým pří-

kladem je znovuotevřená Městská knihovna v Praze. Internet je zde přístupný zdarma, ovšem pouze registrovaným čtenářům této knihovny, tedy těm, kteří zaplatili roční poplatek. V pozadí této taktiky, která je ve světě naprosto běžná, vidím malou knihovnickou pověru o tom, že když někdo přijde do knihovny za Internetem a musí se stát registrovaným čtenářem, třeba ho časem zaujmou i knihy a hned máme v tenatech lapenou dušičku příštího čtenáře. Takové malé, sympatické handlování „něco za něco“.

Jak to tedy je s budoucím zájmem veřejnosti o internetové terminály v knihovnách? Máme se těšit, nebo bát?

Internet má v knihovně bez diskuse své místo. Pro prezentaci knihovny, pro knihovníky i pro uživatele. Veřejně přístupný internetový terminál je krásnou praktickou ukázkou role, kterou by knihovny měly sehrát v této společnosti, má-li snahy nazývat se demokratickou. Tuto roli pojistky svobodného přístupu k informacím by ovšem měl svou informační politikou knihovnám garantovat stát. Knihovny pak musí vzít tuto roli jako své poslání a ospravedlnění své činnosti. Musí se ale zároveň smířit s tím, že na službách tohoto druhu nelze vydělávat, tedy alespoň na jejich standardním, garantovaném rozsahu. Přinese jim to soustavný přiměřený zájem uživatelů a efektivní využití investovaných nákladů, a to nejenom v případě uživatelských počítačů připojených na Internet.

Veřejně přístupný internetový terminál v knihovně by měl být časem tak samozřejmý jako telefonní budka. A už jste viděli rušit telefonní budku, protože všichni obyvatelé ulice mají telefon doma? Co kdyby šel někdo kolem. . .